

TRIAS, MENSUARI FET L'ANY 2013 PER COMMEMORAR 175 ANYS PRIMERA PASTISERIA

GENER

L'any 1838 està documentada una pastisseria en la mateixa casa on estem ara, o sigui que des fa cent setanta-cinc anys aquest murs respiren farina, ametlla, sucre, espècies i en fa cent cinc, des del 1908, que ho fan amb la nostra família Trias.

Som inquiets i aquest caràcter ens ha portat sempre a innovar, experimentar, provar, en definitiva, a Saber, Conèixer. Amb els anys hem tret multitud de novetats en el món de la pastisseria, i ho anem fent encara perquè creiem que qui es para no millora. Però ara volem no pas parar-nos en la innovació, però sí aturar-nos en el pensament, asseure'ns en un banc sota els plàtans del parc de Sant Salvador i pensar com era el poble, Catalunya, el món fa cent setanta-cinc anys. Què menjaven, com vestien, com es divertien, què llegien, com treballaven, com es casaven, quins noms posaven als seus nadons, com ploraven als seus morts, en definitiva, com eren, com vivien els nostres besavis i rebesavis.

A Galetes Trias us volem oferir cada mes d'aquest any 2013 un opuscle on surti reflectit el que acabem d'escriure. Un senzill però emotiu homenatge a aquells colomencs que treballaven a la mateixa casa on ho fem, ara encara, nosaltres. Vinga, retrocedim en el temps, us ajudarem. Poseu-vos els homes la barretina vermella i les dones el mocador sobre les espatlles.

No eren bons temps aquells del 1838, Catalunya i Espanya estaven en guerra, la primera carlinada. El rei Ferran VII morí el 1833 i deixà una filla de tres anys com hereva. El germà del rei, Carles, no acceptà el testament i esperonat pels més absolutistes, declarà la guerra a Isabel: la mare d'aquesta, Maria Cristina, es recolzà en els liberals per mantenir el tro de la seva filla i començà així la primera guerra carlista, la primera guerra civil entra catalans, entre espanyols. Carlins contra isabelins, absolutistes contra liberals.

Les zones rurals del País Basc, Navarra, Catalunya i el Maestrat lluitaren amb els carlins. Fou més una guerra de guerrilles que res més, els carlins no conquerien mai cap ciutat important i es limitaren a dominar pobles com Berga, Solsona, la Seu d'Urgell,

Ripoll. Els liberals però, mentre feien la guerra contra els carlins, promulgaren lleis, entre elles la de desamortització l'any 1836, que dissolia els ordes religiosos. Les seves propietats passaren a l'estat que les subhastà. Els convents dins ciutat foren cobejats per la burgesia que els comprà: uns havien estat incendiats en una revolta barcelonina el 1835 i els altres, a mans privades o dels municipis, es convertiren en places (Plaça Reial a Barcelona, Plaça de Sant Agustí a Girona) envoltades d'habitatges; o bé en mercats (Mercat de la Boqueria o de Sant Josep que rep aquest nom per edificar-se sobre l'antic convent de Sant Josep, Mercat de Santa Caterina exactament igual) o bé en teatres com el Liceu, construït sobre l'antic convent dels trinitaris.

El gener de 1837 naixia a Alhama de Seca (Almería), Nicolás Salmerón, que fou president de la Primera República Espanyola (1873) i en dimití per no haver de signar unes penes de mort, ja que ell era contrari a la pena capital. Un exemple a seguir: els principis davant de tot.

En el món passaven altres fets, i els anirem explicant mes rere més. Per exemple l'any 1837 iniciava el seu regnat al Regne Unit, la jove reina Victòria Eugènia, amb divuit anys, que regnà fins el 1901 en l'època més esplendorosa de l'imperi britànic, coneguda com a era victoriana. I a l'altre costat de l'Atlàntic, als Estats Units d'Amèrica, un jove que es deia Samuel Colt, inventava doncs això, el colt, una arma de matar fàcil de portar. Aquest Samuel era un fanàtic dels explosius i als setze anys l'expulsaren de l'escola on estudiava perquè la va destruir en part en un experiment que feia amb explosius.

FEBRER

TRIAS FEBRER

MÉS DE LES GUERRES CARLINES

Foren anys durs i cruels, la guerra entre germans és la pitjor de totes perquè al fet de la guerra en sí s'hi barregen odis i enveges personals. Tothom ho aprofitava per venjar-se d'aquell veí que li havia prè un rec, un hort o li privava el pas en un camí veïnal. En les tres guerres carlines, no hi havia presoners: els afusellaven quasi a tots. L'any 1838 el general carlí Ramon Cabrera conquerí i establí el seu quarter general a Morella i des d'aleshores fou conegut com El Tigre del Maestrat. Els liberals, per venjar-se d'uns

alcaldes afusellats per ordre d'en Ramon Cabrera, agafaren la mare d'aquest i l'afusellaren. En una batalla a Sant Llorenç de Morunys, cada vegada que els liberals canonejaven als carlins, aquests executaven uns quants liberals; assabentats els barcelonins, assaltaren les presons i mataren centenars de carlins, fins i tot els que restaven ferits a l'hospital. Així era la guerra, que acabà el 1840 amb la victòria dels liberals.

ELS VESTITS DE MITJANS SEGLE XIX

L'home treballador portava calça llarga o curta de pana, camisa blanca o de mil ratlles amb màniga llarga i armilla i una faixa de varies voltes a la cintura. Barretina o gorra amb visera. Espardenyes de cànem amb betes que arribaven sota genoll. Els dies de festa portava jaqueta de pana.

La dona treballadora vestia amb colors apagats, falda negra o estampada, llargues fins els peus, de borra o de cotó, brusa camisera amb mànigues amples i llargues, i sobre ella un cosset cenyit amb cordons. Al cim una panyoleta li cobria les espatlles mentre que el davantal ratllat li protegia la falda. Espardenyes de cànem als peus. El cap cobert amb toca de malla o mocador. Pentinat amb trena o monyo ajustat a la nuca.

ELS INICIS DEL LICEU DE BARCELONA

Amb les guerres carlines es creà a les ciutats l'anomenada Milícia Nacional, formada per ciutadans amb ofici (no en podien ser-ne els obrers) que tenien com a missió mantenir l'ordre públic i defensar la Constitució. Hi havia a Barcelona diversos cossos de Milícia i el batalló nº 8 comandat per Manuel Gibert Sans decidí fer balls a la seva caserna ubicada en l'antic convent de Montsió (Portal de l'Àngel-Carrer Comtal). Fundaren el Liceu Filharmònic Dramàtic Barcelonès que tenia una secció dedicada a l'ensenyament de la música i les arts teatrals. El 3 de febrer de 1838 representaren la primera òpera: *Norma*, de Bellini. L'any 1844 la Societat comprà els terrenys de l'antic convent dels trinitaris, a la Rambla, que van ser adjudicats a perpetuïtat al Liceu per una real ordre de març de 1844 i l'any 1847 s'inaugurava el Gran Teatre del Liceu.

I EN EL MÓN....

Es va acabar la catedral de Cadis, ss va realitzar el primer mapa complet d'Etiòpia, es va fer un ús públic del telègraf, es van independitzar Nicaragua i Hondures de la Confederación Central Americana, es va descobrir la proteïna i es va desenvolupar el

daguerreotip, l'antecedent de la fotografia. Precisament a Barcelona, el deu de novembre de l'any 1839, es realitzà el primer daguerreotip d'Espanya. En Ramon Alabern i Casas, deixeble dl francès Daguerre, fotografià en una exposició de vint-i-dos minuts!! la Llotja i els porxos d'en Xifré, acabats de construir, i on en els seus baixos s'instal·laria el Cafè i després restaurant de Les Set Portes. Es féu una rifa a sis a rals cada número per sortejar el daguerreotip.

El 18 de febrer de 1838 va néixer a Brno (Imperi Austríac) Ernst Mach físic i filòsof que realitzà imporants descobriments en els camps de l'òptica i la termodinàmica i fou l'inspirador d'Albert Einstein en la seva teoria de la relativitat. És conegut també perquè deduí el nomenat "nombre de Mach" que serveix per mesurar la velocitat del so: 1 mach, 2 machs. Com a filòsof rebutjà la metafísica i la religiositat i es convertí en el pare del positivisme.

TRIAS MARÇ 1838

ELS INDIANOS

Al llarg del segle XIX milers de catalans anaren a "fer les amèriques". Uns centenars feren diners i molts d'ells tornaren a Catalunya on reberen el nom d'americanos o indianos i col·laboraren amb el seu patrimoni a millorar la seva vila natal: escoles, fonts públiques, teatres, hospitals. Es construïen grans mansions on no hi mancava mai el pati amb les arcades i les palmeres. L'arquitectura dels indians es pot observar a la majoria de pobles costaners i en destaco Begur i Sitges. Molts d'ells amb els diners fets, participaren en diverses empreses i societats. Indians famosos foren Francesc Gumà i Ferran (1833-1912) que construí el ferrocarril Barcelona-Vilanova-Valls l'any 1881; Josep Xifré i Casas (1777-1856), féu negocis a Cuba i EUA, es creu que fou el català més ric de mitjans del XIX; quan tornà d'Amèrica, féu construir l'hospital del seu poble natal, Arenys de Mar i a Barcelona els famosos porxos d'en Xifré en el Pla de Palau on s'instal·là el Cafè Set Portes.

Un altre indiano fou Miquel Biada (1789-1848), mataroní, que impulsà el ferrocarril Barcelona-Mataró (1848) i morí el mateix any abans de la seva inauguració. I dos dels personatges més carismàtics i influents en la vida catalana de la segona meitat del segle XIX iniciaren les seves fortunes a Cuba a voltes amb negocis clars i altres menys clars

com el comerç d'esclaus: Joan Güell i Antonio López. Joan Güell i Ferrer (1800-1872), de Torredembarra, es féu ric a Cuba, tornà, muntà diverses empreses, entre elles el Vapor Vell de Sants (tèxtil), La Maquinista Terrestre i Marítima; fou diputat a Corts i el seu fill Eusebi, amb el títol de comte Güell, fou el mecenes d'Antoni Gaudí gràcies al qual el cognom GÜell ha passat a la posteritat: parc Güell, Plalau Güell, cripta de la colònia Güell. Una curiositat: quan el rei Alfons XIII li concedí el títol de comte l'any 1908, en agraïment, Eusebi Güell li regalà una propietat als afores de Barcelona perquè s'hi construís un palau: el Palau Reial de Pedralbes. Es casà amb Isabel López la filla d'un altre indiano famós: Antonio López (Comillas, 1817-1 Barcelona, 883), que fundà a Cuba la Companyia Transatlàntica i obtingué les concessions de correus i mercaderies per Cuba i el Mediterrani. Nomenat marquès de Comillas, el seu fill Claudi López protegí i tingué coma capellà a mossèn Jacint Verdaguer.

Per acabar, dos catalans dedicats a la indústria del "vici": Facund Bacardí i Mas (1815-1886), de Sitges, s'establí a Cuba on fundà l'empresa de begudes Bacardí. Jaume Partagàs (1816-1864), d'Arenys de Mar, aixecà a L'Havana una fàbrica de tabacs que porta el seu nom, avui dia la més visitada de la capital cubana. Introduí el sistema del "lector" en veu altra mentre els treballadors "torcien" el tabac. Morí assassinat d'un tret per un afer amorós.

CAFÈS, HOSTALS I TAVERNES

El joc és una activitat lúdica necessària a l'ésser humà; ara bé, quan en el joc hi entren les apostes es converteix en una activitat perillosa que pot portar a la ruïna de les famílies. Per aquest motiu, ja des dels romans, ha estat regulat per evitar desastres. El joc i les activitats en locals públics. A la Barcelona de mitjans segle XIX es decretà que en els cafès, cafetins i xocolateries no podria haver-hi cambres per reunir-se els clients a porta tancada i haurien de tenir un vidre a la porta del carrer per poder veure des de fora què s'hi feia a dins. Només es permetia jugar al solitari, el tresillo, a la manilla, a dames i escacs, al dominó i al billar. Es prohibien les travesses i apostes en tots aquests jocs, sobretot en els de la 31 del billar. En les tavernes, hostals, i botelleries es prohibia qualsevol classe de joc. Els cafès havien de tancar a les onze a l'hivern i a les dotze a l'estiu i els cafetins i xocolateries una hora abans.

En els cafès i cafetins es permetia el cant i tocar el piano sempre i quan els cantants no portessin vestits estranys o disfresses ni fessin accions que atemptessin a la moral.

TRIAS ABRIL

Fets curiosos ocorreguts a Barcelona transcrits pel setmanari satíric L'Esquella de la Torratxa l'any 1900 amb el català de mitjans segle XIX: *“1835.- Traslado definitiu de la Universitat de Cervera á Barcelona.- 1836: Construcció dels Pórtichs de Xifré que tant contribueixen á embellir la Plassa de Palacio.- 1838: Constitució del Liceo filarmónich barcelonés en el Convent de Montesión, principal de un batalló de milicianos. De aquella societat, que ja representava óperas, baix la direcció del mestre Obiols, n'eixí l'actual Liceo.- 17 juliol: Estreno de La Fattuciera, de Vicens Cuyás, jove de 21 anys, que á poch moria, el día y á l'hora mateixa en que la séva ópera era aplaudida ab deliri al Principal.- 10 de novembre: Primer ensaig de daguerrotipo per Alabern, deixeble de Daguerre: se tragueren vistas de la Llotja y'ls Pórtichs de'n Xifré, posantse un cordó de tropa pera contenir, durant l' operació, 'l tránsit de la gent.- En lo mateix any foren traslladats a la presó nova del carrer Amalia'ls presos de la que hi havia en la Plassa del Angel. Els últims reos de aquesta que sufriren pena de garrot foen dos parricidas de Gelida, haventse hagut de suspendre l'execució durant alguns mesos per estar la reo Cecilia Rossell, en estat interessant. Després de l' execució foren tirats al mar dintre de una bota, ab certas alimanayas pintadas á las fonaduras, recort dels cástichs que imposavan als culpables de parricidi las bárbaras lleys de l' Edat mitja”*

Foc, bombers i llumins

Sempre s'han apagat els focs en un poble: els veïns, els amics, tot el poble si convenia feia fileres i es passava les galledes des del pou o la font al lloc incendiat: una casa, un estable o un graner. Molta construcció era de fusta o sigui que de focs n'hi havia. A les grans ciutats els gremis obligaren als fusters i paletes a fer la tasca d'apagafocs sota amenaça de multa. Un dels tocs de campana de les esglésies era precisament “Tocar a foc”, un repic diferent del de bateig, mort, casament, arribada del peix, sometent i tants d'altres que la gent es coneixia. Cada església de barri barceloní, per exemple, tenia un nombre determinat de toc de campanes: totes en tocaven dotze (la gent ja sabia que era

alarma de foc) i després en tocaven X per cada barri; si en tocaven tres era a Sants i tothom s'hi dirigia: anaven a “apagar foc”. A mesura que creixeren les ciutats, sobretot la capital Barcelona s'anà professionalitzant la feina i l'any 1840 l'ajuntament aprovà el primer reglament per a un cos de bombers: els quatre primers bombers d'arribar (a cavall, en carreta, corrents) rebien una paga extraordinària; els que arribaven una hora tard, se'ls descomptava un mes de sou i els que no arribaven a temps eren acomiadats; podríem dir que anaven a preu fet, o millor dit a foc fet. L'incendi més sonat a Barcelona fou el del Gran teatre del Liceu el de 1861, que no causà morts. Al cap d'un any ja s'obria al públic.

I si parlem de foc, com s'ho feien per encendre el foc? A pagès tenien la llar de foc sempre encesa, però com s'encenia aquesta? I a ciutat? Com s'encenia un cigar en un cafè o un ciri en una església? Es necessitaven tres elements: un tros d'esca, una pedra foguera i el foguer, un suport de ferro. El frec de la pedra amb el metall ablamava l'esca que hi havia entremig i quan s'encenia s'hi acostava un bri de cànem o un cotó ensofrat –el lluquet- que prenia fàcilment i amb la seva flama ja podia encendre una candela i amb ella el foc de la caldera, els ciris, les llànties, els gresols, els fanals, les llumeneres o el que es volgués. Tanmateix en la dècada de 1830 arribaren de França els mistos, llumins o cerilles, una manera fàcil i ràpida –però més cara- d'encendre el foc: rascar i flama assegurada. El misto de fricció l'inventà l'anglès John Walker l'any 1827, amb una mescla d'antimoni, sulfur, clorat de potassi i midó i s'encenia sobre qualsevol superfície rugosa, a vegades violentament; per evitar-ho hi afegiren fòsfor blanc, però es comprovà que podia ser letal per a la salut. L'any 1844 el suec Gustaf Erik Pasch inventà el fòsfor de seguretat separant el cap del misto de la resta de la superfície feta de vidre pulveritzat i fòsfor vermell.

Els castellans en diuen fósforos perquè és l'element clau en la seva composició o cerilla per la cera que envoltava el pal; els catalans en diem llumins perquè fan llum, cerilla ve dels castellà i misto sembla que prové del castellà mixto (barreja de cap i pal, els dos elements que componen un llumí).

TRIAS MAIG

D'una fàbrica incendiada a la Feria de Abril

A Barcelona la diada de Sant Jaume de 1835, després d'una corrida de toros dolenta i la brama que els carlins havien afusellat a Reus a presoners liberals exaltà els ànims de la patuleia que cremà convents i assassinà disset frares. L'anticlericalisme del poble menut o patuleia tenia varies raons: per un costat perquè es creia que els frares pagaven als carlins mentre el poble, obrers sobretot, pagaven doblement per la guerra: havien d'anar a lluitar i no tenien feina per la caiguda comerç, Una altra raó: els convents dels frares ocupaven enormes espais dins una Barcelona emmurallada que tenia vertaders problemes d'habitatge amb l'arribada de pagesos reconvertits en obrers urbans que malvivien en pisos estrets i rellogats o en barraques mentre els frares disposaven dins ciutat de grans hortes, jardins, claustres. No ens pensem que els barcelonins foren els pioners: tres setmanes abans a Saragosa i Múrcia havien matat 11 frares, el 17 de juliol a Madrid en mataren un centenar i el 22 de juliol a Reus cremaren convents i mataren uns quants frares.

Començaven les anomenades bullangues, revoltes protagonitzades pel poble menut o patuleia, les classes populars urbanes. El cinc d'agost arribaren a Barcelona les tropes del general Bassa, el poble i la milícia agafaren les armes, i mentre el general parlamentava amb els membres de l'ajuntament a la plaça del Palau, uns esverats el mataren a pistolades i llançaren el cadàver a la multitud, que l'arrossegà fins la Rambla i el cremà en una foguera improvisada. No contenta la turba, i excitada, cremà la fàbrica Bonaplata, símbol que la màquina treia la feina a l'home (ludisme) i la primera (1833) que instal·là una màquina de vapor a Espanya.

Cremada la fàbrica, Josep Bonaplata es traslladà a Madrid per demanar una indemnització al considerar que era culpa del govern no evitar la bullanga; no ho aconseguí però hi fundà una foneria i el seu germà Narcís en creà una altra a Sevilla, que fabricà el ferro del pont de Triana (1852). Narcís fou el promotor a Sevilla d'una fira ramadera que amb els anys es convertí en la Feria de Abril.

El treball a les fàbriques

Catalunya no tenia carbó de qualitat, o sigui que el rebia per mar d'Astúries o d'Anglaterra; aleshores els vapors (fàbriques que funcionaven amb la màquina de vapor) s'hi instal·laven prop de la costa. A mitjans segle XIX es començà a aprofitar l'energia hidràulica i les fàbriques s'instal·laren arran dels rius Ter, Llobregat i Cardener, principalment. Donat el cas que en aquells temps eren llocs allunyats de les ciutats, la fàbrica proporcionava també els habitatges dels obrers, l'escola, l'església, la botiga, la taverna: era el que anomenem una colònia. Tant en els vapors com en les colònies es treballava entre onze i tretze hores diàries i a les fàbriques hi havia unes màximes per augmentar la productivitat que en diríem avui dia. La majoria estaven escrites en castellà: “ *No digáis nunca: ya haré esto mañana; hacedlo enseguida*”; “*Cumplid vuestros deberes para que sean respetados vuestros derechos*”; “*Per la feina que faràs, cobraràs*”; “*Trabajad en silencio: hablando no se pueden ejecutar trabajos perfectos*”; “*Tened iniciativa perfeccionando vuestro trabajo: se os tendrá en mejor estima*”; “*Las máquinas poco limpias sólo se prestan a personas sucias*”; “*En todas las clases sociales, el ejemplo es la mejor forma de autoridad*”; “*La limpieza es salud: sed limpios, en vuestra casa y en la nuestra*”.

Anselm Clavé composà una cançó per als seus cors per estimular l'amor al treball i a la feina ben feta:

“La campana al treball crida

¡Al taller! ¡ A treballar!

És el pa de la família

la suor del nostre afany

¡Al taller! ¡A les encluses!

¡Al cargol! ¡ Al torn! ¡Al banc!

Que los timbres més honrosos

són els timbres del treball!

L'aurora del progrés

manumitint esclaus,

l'estigma de la gleba

de nostres fronts borra.

En el banquet del món

avui l'obrer ja hi cap,

*els trobadors pregonen
les glòries del treball.
Progrés, virtut i amor
és nostre lema sant.
Soldats som de la indústria,
soldats som de la pau”*

JUNY

FORTUNY

L'onze de juny de 1838 naixia a Reus el pintor Marià Fortuny i Marsal. Malauradament morí molt jove, als trenta sis anys, a Roma, quan era ja un pintor famós arreu d'Europa. El MNAC i la ciutat de Reus li reten un merescut homenatge en aquest 2013, en el 175è aniversari del seu naixement. L'any 1858 obtingué una beca de la Diputació de Barcelona per estudiar a Roma i l'any 1860, de Roma estant rebé l'encàrrec de la mateixa Diputació per pintar escenes de la guerra d'Àfrica que tenia lloc en aquell any. Fou una guerra popular, la Diputació de Barcelona pagà quatre-cents voluntaris que dirigits pel comandant Sugranyes es posaren a les ordres del general Prim, també de Reus com Fortuny. Barcelona es bolcà en aquesta guerra: es feren col·lectes, s'obriren llibretes d'estalvis als voluntaris, es feien rifes per donar diners a les seves esposes , i es posà de moda la cançó: *“A l'Àfrica minyons, a matar moros, a matar moros; a l'Àfrica minyons, a matar moros per collons”*. Els quatre-cents voluntaris catalans es distingien de la resta de soldats espanyols perquè anaven vestits amb barretina vermella, faixa i espadenyes. Fortuny hi arribà quan ja havia tingut lloc la batalla de Tetuan, però la pintà a través dels centenars d'apunts i esbossos que en féu, tot i que el quadre restà inacabat. És un dels més grans que conserva el MNAC, amb unes mides de 9,7 metres de llargada per 3 metres d'alçada. Al Marroc, Fortuny s'impregnà de la llum i el color i la seva pintura es tornà més expressiva. Altres obres del pintor foren *L'Odalisca*, també de tema oriental i *La vicaria*, una escena costumista catalana. Sortosament el MNAC té digitalitzada tota la seva obra que es conserva en el museu català i es pot consultar en la seva web

NOMS I COGNOMS CATALANS

Els noms i cognoms que portem els catalans han variat al llarg del segle. Les primeres referències documentades dels segles XI i XII, els catalans portaven uns noms germanitzats i altres de llatins: Emma, Ermessenda, Ermengarda, Adelaida, Tudil·la, Argesinda, Tutecas, Sibil·la, Amaltruda, Gerberga, Rinilda, Ranovigia, Cusca, Elserga, Riquilda, Madrona, Gudella, Llúcia, Dolça, Elisenda, Maria. I noms d'homes: Àtila, Teobald, Teofred, Odesind, Bernat, Oliba, Guifré, Berenguer, Eudovigi, Guiscafred, Ermemir, Sunifred, Pere, Ramon, Unifred, Gausbert, Guillem, Joan, Jaume, Alfons.

En els segles XIV i XV els noms ja no són germanitzats i sí més propers al nostre santoral: Agnès, Eulàlia, Maria, Francesca, Elisabet, Esteveta, Violant, Caterina, Eulàlia, Arnau, Bernat, Joan, Damià, Berenguer, Simon, Pere, Agustí, Pius. En el segle XIX que tractem nosaltres, a l'època del pintor Marià Fortuny, els noms més posats a Catalunya eren Josep, Joan, Pere, Andreu, Miquel, Esteve, Ignasi, Jaume, Maria, Dolors, Esperança, Narcisa, Anna, Rosa, Isabel, Teresa, Joaquina, A Santa Coloma, més a més, hi havia Dalmaus, Salvadors i Colomes, els dos sants del poble i la patrona. No es posaven encara noms de verges (Farners, Núria, Montserrat,...) i els cognoms més freqüents, en les recerques fetes a diverses poblacions catalanes, corresponien a cognoms d'oficis (Sabater, Teixidor, Fuster, Ferrer, Pagès), a llocs geogràfics (Puig, Pla, Plana, Rius, Serra, Font, Vila, Torrent), vegetals (Noguer-a, Alsina, Roure) i altres com Amat, Soler, Bataller, Ribas, Sala, Gironès, Vidal, Fàbregas,.

En el segle XX i XXI els catalans ens diem Josep, Antoni, Maria, Montserrat, Joan, Jordi, Maria del Carme, David, Carme, aquests són els noms més freqüents. Carme era el més posat a les noies a finals del XIX i fins la Guerra Civil. Montserrat es posà de moda a principis del segle XX i arribà a igualar-se amb Carme. Durant el franquisme Montserrat i Núria eren molt posats perquè no requerien traducció, obligatòria, al castellà. Els que acaben de néixer en aquest segle XXI es diuen, també per ordre de freqüència: Marc, Martina, Laia, Júlia, Paula, Àlex, Èric, Carla, Maria, Pol, Pau.

Respecte als cognoms, hi ha una absoluta preponderància dels d'origen castellà provinents de les migracions de les dècades de 1920 i de 1960. El cognom més freqüent a Catalunya és Garcia (170.000 persones el porten), seguit de Martínez (120.000), López (114.000), Sánchez (103.000), Rodríguez (100.000), i a continuació Pérez, Ruiz,

Fernández, Díaz, Serrano fins el lloc 26 on trobem un cognom d'origen català: Vila (18.000), en el 27 Vidal (17.000) i en el 32 Serra (16.000).

TRIAS JULIOL

ELS BANYS DE MAR

Ara que ha arribat l'estiu, ens mirem el mar de manera diferent, l'estimem més; la sorra de la platja, les ones del mar, tot ens porta al gaudi i al deixondiment. No era ben bé així a mitjans segle XIX ni molt menys abans. L'any 1786 a Barcelona posaren dotze dones a la presó per banyar-se, però el cos i les ganys podien més que les lleis i aquestes hagueren d'adaptar-se a la tossuderia del poble de forma que a finals de segle XVIII es dictaren unes normes per permetre els banys però amb condicions, ja que tot sovint es banyaven homes i dones junts, alguns d'ells despullats i aleshores per evitar “ el notorio rubor y escándalo de las personas honestas” es destinaren espais diferents per a uns i per als altres. A Barcelona en concret, l'any 1825 es construïren uns banys flotants al costat del moll de Sant Bertran (sota Montjuïc) amb dues piscines, una per als homes i l'altra per a les dones. Més endavant ja es feren els banys de la Barceloneta: els de Sant Miquel i els de l'”Astillero”, en els quals homes i dones podien banyar-se per separat i amb la roba adequada, o sigui tapats de dalt a baix.

A finals del segle XIX els naturistes impulsaren l'amor al bany nudista, mentre la burgesia començava a donar valor de salut als banys de mar i es posà de moda l'estiueig als pobles de la costa, molts dels quals construïren els seus “banys”, vertaders clubs on a més de banyar-se, la gent jugava a diversos jocs d'aigua, menjava i es relacionava. Durant la Segona República, la Generalitat de Catalunya creà l'anomenada Escola del Mar, on el contacte amb el mateix era una de les bases de l'educació; amb el primer franquisme tornaren les restriccions: homes i dones havien de banyar-se per separat a totes les platges i posar-se el barnús al sortir de l'aigua, fins que en la dècada dels seixanta la televisió, el turisme i l'arrencada econòmica alliberaren als catalans i espanyols dels falsos tabús morals i el biquini s'imposà a les costes catalanes, en els vuitanta es començà a practicar el top-less i els alguns ajuntaments habilitaren platges per als nudistes.

TOT SEMBLA IGUAL

Ara que el país està esquitxat amb constants i flagrants casos de corrupció política i econòmica i els partits polítics van a la seva culpant als altres, no examinant-se a si mateixos i tots plegats oblidant al poble, convé recordar la cançó del *Xirivít*, cantada pels revolucionaris barcelonins l'any 1843, en la revolució popular coneguda com la Jamància, on s'usà per primera vegada la bandera vermella i negra (llibertat o mort) símbol més endavant dels moviments anarquistes. La cançó és una crítica al Partit Moderat i al general Prim que bombardejà Barcelona; s'exigia la participació en les eleccions i la igualtat en el pagament d'impostos. La paella fa referència a la petita paella d'estany que portaven els revolucionaris penjada al coll, Cristina és la reina mare regent i Narváez el president del govern moderat, general per a més senyes.

Ay, ay, ay, xirivít!
madura a la paella!
Ay, ay, ay, xirivít!
en Prim serà fregit!

Cristina, Prim, Narváez
y tots los moderats,
dintre de la paella
purgaràn ses pecats.
Ay, ay, ay, xirivít...

Mori l'aristocràcia
prou mal nos ha fet ja,
lo poble vol ser amo,
¡viva Déu que ho serà!
Ay, ay, ay, xirivít...

Ja que exposem les vides
per tenir llibertat,
los nostres vots que valguin
per fer los diputats.

Ay, ay, ay, xirivit...

*May més vulguen los pobres
pagar contribucions.
que 'ls rics les paguin totes
amb sos robats milions.
Ay, ay, ay, xirivit...*

*Tampoc volem que hi hagi
centenars d'empleats:
Molt temps per mantenir-los
hem anat despullats.
Ay, ay, ay, xirivit...*

*És la salut del poble
nostra suprema llei;
aquella que la quebranti
li llevarém la pell.
Ay, ay, ay, xirivit...*

*Molta sanch ha de córrer
dels pillos moderats;
també la dels trapelles
que'ls vulguin imitar.
Ay, ay, ay, xirivit...*

*Amanim les paelles
que promte han de servir
y amarrem forses murrís
dels que s'han de fregir
Ay, ay, ay, xirivit,
madurs a la paella;
ay, ay, ay, xirivit,*

n Prim serà fregit!

TRIAS AGOST

ELS INVENTS INTERNACIONALS

En la dècada de 1830, a més dels ja citats invents com el Colt, científics i inventors s'escarrassaven per millorar la qualitat de vida dels humans i en farem un llistat: Joseph Henry inventà l'imant de bobines múltiples i el telègraf magneto-acústic mentre Charles Wheatstone inventava la telegrafia elèctrica; Cyrus McCormick inventà la recol·lectora de cereals per al camp; Thomas Davenport inventà el motor elèctric; John Ericsson millorà l'hèlix propulsora, Charles Goodyear inventà la vulcanització del cautxú, Theodor Schwann formulava la Teoria cel·lular, Louis Daguerre inventava la fotografia, i Samuel Morse el codi Morse.

El 1838 nasqueren tres nadons que amb els anys serien famosos: l'abril naixia a Ixelles (Bèlgica) Ernest Solvay (1838-1922) químic inventor d'un mètode per obtenir carbonat sòdic (sosa) conegut com a "procés Solvay", que patentà de forma que l'any 1900 el 95% de la producció mundial utilitzava el seu sistema, que l'enriquí. Fou un filantrop i va promoure diverses fundacions benèfiques i científiques. En les seves indústries fou precursor en la legislació social, inexistent a l'època: pensió per als treballadors, limitacions a l'horari de treball, jornada de vuit hores, vacances pagades i reciclatge professional.

El mateix mes d'abril de 1838 naixia a Amsterdam Tobias Michael Carel Asser, mort el 1913, advocat dinamitzador de la codificació del Dret Internacional i fundador de l'actual Tribunal Internacional de l'Haia que jutja crims de guerra i violacions del dret internacional, motiu pel qual l'any 1911 rebé el Premi Nobel de la Pau

I el mes de juliol de 1838 naixia a Constanz (Alemanya), Ferdinand von Zeppelin, mort el 1917. General alemany i enginyer es féu famós per a la invenció i construcció dels

allargats aero-dirigibles que porten el seu nom. El primer dels quals s'enlairà el 1899 i que foren usats com a aviació civil i fins i tot militar en la Primera Guerra Mundial.

EL PASSEIG DE GRÀCIA DE BARCELONA.

Ara que es celebren les festes de Gràcia, cal recordar que el Passeig de Gràcia era el camí que comunicava la ciutat de Barcelona amb el poble de Gràcia i l'any 1827 s'inaugurà com a passeig: constava de cinc carrers, els tres centrals per als vianants i els dos laterals per als carruatges. Al seu voltant tot eren hortes i camps i cap el 1850 i s'hi instal·laren diversos espais lúdics com els Jardins d'Euterpe (on hi cantaven els Cors d'en Clavé), el Tívoli, el Criadero i els Camps Elisis. Aquest últim, el més gran de tots i situat a la dreta pujant del Passeig, disposava de frondosa vegetació, pèrgoles, estàtues, glorietses, gàbies amb aus exòtiques, jocs d'aigua, estanys amb barques per remar-hi, restaurant, cafè, sala de concerts i de teatre, saló circular per a balls corejats amb una galeria elevada sostinguda per vint-i-quatre columnes de fusta, una gran plaça que servia per hipòdrom o bé per a festivals campestres i espectacles a l'aire lliure, castells de focs artificials de tant en tant, cavallets, gronxadors, tir de pistola, de carrabina, de ballesta. L'entrada valia cinquanta cèntims i després s'havien de pagar les atraccions una per una. Sens dubte la que tenia més èxit eren les muntanyes russes, una impressionant estructura de fusta i ferro aixecada en el punt més alt fins a deu canes i sostinguda per un doble pis d'arcs en forma d'aqüeducte; en aquesta alçada, a la qual la gent hi arribava pujant una escala, hi havia uns carrets sobre unes vies de fusta, entraven en el carret o vagoneta que impulsada per un empleat iniciava una vertiginosa baixada amb corba, continuava un tram recte amb petita pujada i més baixada per acabar, amb la força de l'impuls, remuntant una pujada que tornava a deixar la vagoneta en el seu punt més alt per tornar a començar. Ningú podia, en la seva vida quotidiana, anar tan de pressa com en les muntanyes russes dels Camps Elisis.

TRIAS SETEMBRE

FESTES MAJORS

Agost i setembre són els mesos clàssics per a les festes majors dels pobles catalans. La veu popular explica que es celebren en aquests mesos perquè s'havia acabat la feina clau de tot l'any: la sega, la recollida del blat que era el producte clau en l'alimentació dels catalans d'abans. Bé, hi havia pobles ramaders que no tenien blat i també les feien a l'estiu i les grans ciutats no conreaven blat i també les hi celebraven. Sigui com sigui, agost i setembre s'omplen de festa i alegria. Tanmateix a les grans ciutats no es parla de Festa Major, sinó de Festes de la Mercè a Barcelona, Festes de Santa Tecla a Tarragona, Fira de Sant Miquel a Lleida o Fires de Girona. Sembla com si tinguessin vergonya de fer servir Festa Major, que ho deixen per a "pagès".

Barcelona per exemple, que conserva la Festa Major de Gràcia, de quan aquest barri era un poble, celebra les Festes de la Mercè, copatrona que ha passat la mà per la cara a santa Eulàlia. Aquesta és patrona de Barcelona des temps antics, mentre que la Mercè ho és de la diòcesi de Barcelona, i de Barcelona ho és "només" des del 1637 quan per alliberar-se d'una plaga de llagostes, el Consell de Cent prometé fer-la patrona. Des de mitjans segle XIX Barcelona celebrava les festes de la Mercè i l'any 1871 es considera que s'oficialitzà la seva festa quan l'ajuntament va confeccionar un programa d'actes extraordinari que s'ha anat succeint any rere any, en detriment de la pobre santa Eulàlia que s'ha quedat honrada només dins el claustre de la catedral amb les tretze oques que simbolitzen els tretze anys que tenia quan la martiritzaren. Si algun primmirat alguna vegada n'hi veu només dotze, és que una s'ha mort i si és època de zel, no poden posar-n'hi una altra perquè no seria ben rebuda i fins i tot, les altres oques arribarien a matar-la.

El mateix dia 24 de setembre, el poble (amb títol de ciutat) de Santa Coloma de Farners celebra també la seva Festa Major per honrar a Sant Dalmau, sant dominic nascut a la citada població el segle XIII. També hi hagueren lluites "celestials" amb Santa Coloma i al final predominà, com sempre, el negoci: Antigament es celebrava el 31 de desembre, diada de Santa Coloma. En el segle XVIII es passà la festa al 20 d'agost, sant Bernat, ja que per motius econòmics es va considerar que el desembre no venia gent de fora i en aquest segle XVIII, tant ple de comerç i negocis, la Festa era també un lloc de trobada per lligar acords econòmics. L'any 1835 l'ajuntament va demanar permís per canviar-la al 24 de setembre diada de la mort de sant Dalmau Moner, malgrat que el seu sant sigui el 25. I així fins ara.

“LA CUYNERA CATALANA”

Per la Festa Major, les mestresses de la casa s'esmeraven per oferir els millors plats a tots els invitats parents i amics que acompanyaven la família en tal diada assenyalada. En els temps que estem explicant, quan ja hi havia confiteria a l'actual Pastisseria Trias, l'any 1835 es va editar el llibre, *La cuynera catalana, ó sia reglas útils, fàcils, seguras y económicas per cuynar bé: escullidas dels autors que millor han escrit sobre aquesta materia*, d'autor anònim, conegut popularment com *La Cuynera catalana* i reeditat en diversos anys. Compost de quatre quaderns o capítols, en el primer dona prioritat a les receptes casolanes pròpies del poble: caldos, sopes, escudelles, plats elaborats amb verdures i llegums, carns i menuts. En el segon capítol continua amb les carns però afegint-hi receptes per a conills, llebres, aviram, bolets, ous i allioli, definit com “salsa a la catalana”. El tercer capítol el dedica a la cuina del peix, l'arròs, els fideus, els cargols i les granotes. I l'últim capítol està dedicat a la rebosteria dolça i salada; dins aquesta última, explica els macarrons, les coques salades de peix, carn, pollastre. I de la dolça parla dels xarops, com confitar fruites i verdures, i com elaborar mató de monja, crema, galetes, bombons, melmelades, caramels, bescuits, panellets, massapans, torrons i licors. El llibre no és només un receptari, sinó que l'autor introdueix conceptes d'hàbits higiènics, preparació de les peces, ingredients usats i protocol a taula. Un llibre didàctic i escrit en català perquè “*Habem redactat en nostre idioma català, á fi de ferlo de un us general, y acomodat à la capacitat de tothom*”.

TRIAS OCTUBRE

PER TOT SANTS, CASTANYES

Per Tot Sants castanyes, fruit d'un arbre característic de les contrades selvanes: el castanyer. El castanyer és un arbre de llarga vida que pot arribar a alçades de 25-30 metres. Té unes fulles grans, lanceolades i dentades que han servit per fer barrets d'indis a moltes generacions de colomencs. El castanyer és important pel seu aprofitament: castanyes, cèrcols, dogues... Les castanyes es cullen el mes d'octubre i han estat una

bona font d'alimentació: contenen pocs greixos i un nombre elevat de glúcids; ja en el segle XVIII els patrons de vaixells de la costa selvatana s'assortien d'aquest fruit que utilitzaven com a menjar durador en la travessia atlàntica a les Amèriques. L'antic sistema de recollir castanyes, sempre dels arbres grans i ben espaiats, constava de tres elements primordials. el batador que les feia caure, les collidores que les posaven al cova i el covaner que les transportava al mas. La castanyera ha estat un element recurrent en les diades tardorenques dels pobles catalans: full de diari, escalfor a les mans, dits negres i calories a dojo.

L'aprofitament de les castanyedes com a fusta té dues aplicacions bàsiques que enriquiren notablement l'economia colomenca en la primera meitat del segle XX: el sistema de la бага per obtenir cèrcols o rodells i el sistema de la perxada per obtenir-ne dogues i fusta de botam. Per obtenir els cèrcols es tallava els peus de la mata del castanyer quan tenia quatre o cinc anys i els pals aconseguits se serraven per obtenir-ne els cèrcols pel botam. Per obtenir dogues es tallava els peus del castanyer quan tenia un o dos decímetres de diàmetre, i es serrava el tronc o perxa obtingut al cap de disset a vint-i-dos anys quan feia 60 centímetres de diàmetre i 20 metres d'alçada, per fer dogues (la doga és cada una de les fustes que formen una bota i que queden lligades pels cèrcols).

PEL NOVEMBRE, LA FESTA DE LA RATAFIA

La ratafia és un licor obtingut a partir de la maceració, durant quaranta dies a sol i serena, d'aiguardent, clavell, nous, canyella, fruits i diverses herbes.

A Santa Coloma de Farners, l'any 1982 un grup de jovent organitzà per la Festa Major un concurs de Ratafia. L'any 1984, ja amb el nom de *Jovent del Poble*, la festa s'independitzà i s'hi sumà la fira de productes artesans, presentant-se els gegants de pal Sol i Serena , construïts pel mateix Jovent. Del Jovent del Poble en sortirà Rialles, Jamoga, els Geganters i l'Infern Selvatà. A partir del 1986 la festa s'amplià amb ball, teatre, concursos d'aparadors, de pastissos. L'any 1988 s'institucionalitzà com a postres oficial, la coca de ratafia. El mateix 1988 s'encarregava a l'escultor Abel Massana el trofeu del concurs. Després d'uns anys de crisi, l'any 1993 sorgí un nou grup, *Kul-Actiu Jovej* que volien seguir el camí del Jovent del Poble i revifar la festa, amb el

recolzament de l'ajuntament. S'amplià la festa amb la trobada de Puntaires i l'any 1996 es presentà l'exposició "Ratafia, Màgia i Tradició"; l'any següent s'edità un llibret basat en aquesta exposició. El mateix 1997 es descobrí la recepta de Francesc Rosquellas de l'any 1842 i el professional ratafiaire Xavier Codina (Ratafia Russet) n'elaborà amb aquest nom i recepta any rere any. L'any 1998 es creà el grup de trabucaires de Santa Coloma i s'inaugurà la Ruta de la Ratafia . El 1999 s'edità la revista dels actes anuals de la festa i es creà l'associació *Amics de la Ratafia* que, més endavant, organitzà el Talleret de la Ratafia. La fira es projectà internacionalment amb exposicions, xerrades i trobades. A finals dels 1990 es fundà l'agrupació la Nou Verda per investigar sobre els orígens de la ratafia i la seva elaboració arreu del món. L'any 2001 es dissenyà un got commemoratiu, que cada any se n'oferirà un de disseny diferent i el mateix 2001 es presentà el Llibre de la ratafia del gastrònom Jaume Fàbrega. *La Nou Verda* presentà el kit de la ratafia que facilitava la seva elaboració aportant tots els ingredients i les explicacions per obtenir-la. L'any 2003 es creà un concurs de microrelats amb la ratafia com a protagonista i es presentà el llibre *El follet ratafiaire*, i l'any 2005 es presentà el llibre de la colomenca Isabel Mestras *L'àvia Coloma fa ratafia*.

NOVEMBRE

UN DICTADOR A CATALUNYA

L'any 1827 el rei Feran VII nomenà Capità General de Catalunya el gavatx Charles d'Espagne de Ramefort, renegat francès rebatejat com a Carles d'Espanya. Dèspota, sanguinari, boig a temporades. Empresonà centenars de catalans a la Ciutadella: inhumanes, infectes, sense llum ni ventilació, obligats a consumir una fastigosa minestra que a més els hi feien pagar, un tracte cruel, atroç, despietat. A ple hivern els feien sortir despullats, a pèl nu, al pati de la Ciutadella, fred, plujós o nevat i els tenien tot el dia allà fora. Els fiscals sempre els amenaçaven amb la pena de mort o amb el futur d'arrossegar gruixudes cadenes als presidis d'Àfrica. Hissaven la bandera negra a la Ciutadella per avisar a Barcelona que hi hauria execució, i afusellaven als reus un per un, disparant-se a cada mort una canonada perquè Barcelona s'assabentés de les execucions. Els cossos dels afusellats els penjaven a les forques de l'Esplanada per

escarni de tothom i el comte d'Espanya s'hi presentava vestit de gala i feia tocar a la banda una cançó de moda, les *Habas Verdes* i ballava al voltant dels morts. Apart dels executats, en el seu mandat hi hagueren 50 morts a les presons, 17 suïcides, 400 deportats als penals d'Àfrica i més de 2000 desterrats.

Era un maniàtic obsés, compulsiu: Arrestà un dia sencer a la seva dona perquè no li havia preparat un plat del seu gust i a la seva filla, que li demanà que un soldat no fes una guàrdia de nit a ple hivern, li perdonà al soldat però la féu anar a ella amb una escombra a fer-la. Un dia s'aixecava i donava ordres que tot fill de mare s'afaités el bigoti i un altre dia escampava els mossos d'esquadra per Catalunya amb unes tisores perquè tallessin les trenes a les noies i dones que les portessin penjades. El comte prohibí els barrets que podien recordar la moda del trienni liberal, perseguia els joves que portaven el cabell llarg, i només permeté al *Diario de Barcelona* que informés del temps, dels moviments del port i anuncis de pomades per curar les morenes o d'olis per eliminar el pèl moixí de les dones; oïa missa diàriament agenollat, ple d'escapularis i rosaris, ordenà resar el rosari al final de l'horari laboral a totes les fàbriques i si trobava un obrer que no portés un rosari a la butxaca el feia empresonar; donava ordres incoherents com executar un cavall amb judici previ perquè l'havia fet caure o bé ordenava a la tropa anar a la platja i allà caminar mar endins fins que quedaven coberts d'aigua. Altres vegades ordenava detenir un ciutadà per qualsevol sospita i sense ni prèvies ni judici li rapaven el cap, l'encadenaven i l'agregaven a la brigada de presidiaris que cada dia netejava, escombra en mà, els carrers de Barcelona. L'any 1832 el rei Ferran VII el substituï per un altre capità general i el comte d'Espanya es passà al carlisme i continuà les seves rareses i malifetes, sempre tenyides de sang com la conquesta, saqueig i incendi de Ripoll i Manlleu la primavera de 1839. Era tan dolent que els mateixos carlistes li tendiren una emboscada a Organyà, l'estrangularen i llençaren el seu cos al riu Segre el novembre de 1839.

UN DEMÒCRATA CATALÀ

A l'altre extrem d'aquest dèspota dictador, Abdó Terrades (Figueres 1812-Medina-Sidonia, 1856) demòcrata, republicà federal, alcalde dues vegades de Figueres, exiliat en diverses ocasions, amic d'Anselm Clavé i Narcís Monturiol, utòpic com ells. L'any 1835 va escriure en castellà la novel·la *La esplanada*, on reproduïa les execucions efectuades per l'esmentat comte d'Espanya. Va escriure el poema *La Campana* que fou

l'himne dels republicans a mitjans segle XIX i l'obra de teatre *El rei Micomicó*, una burla de la monarquia.

DESEMBRE

MISCEL·LÀNIA FINAL, nascuts, morts i enterrats el 1838

John Wilkes Booth (Maryland, 1838- Virgínia, 1865) actor nord-americà famós per haver assassinat el president Abraham Lincoln. Esclavista i sudista furibund, participà en l'escamot que executà John Brown el 1859, líder abolicionista amb el qual s'inspirà Lincoln i que donà lloc, entre novel·les, monuments i pel·lícules a la cançó popular "John Brown era un petit indi". El 14 d'abril del 1865 Wilkes matà el president Lincoln al teatre Ford d'un tret al cap als crits de *Sic semper tyrannis* i *El sud és venjat*. El 26 d'abril fou envoltat per tropes federals a una granja vora Port Royal (Virgínia) i fou mort pels soldats perquè es negà a rendir-se.

Georges Bizet (París 1838-1875) compositor francès, conegut sobretot per la partitura de l'òpera *Carmen* (1875), una dramàtica història de gelosia i una de les òperes més representades arreu del món, amb alguns fragments cantats i/o coneguts per tothom, com l'havanera "L'amor és un ocell rebel" o bé la "Cançó del torero". Es va estrenar al Liceu de Barcelona el 26 de gener de l'any 1888. Més temps tardà una altra òpera composta el 1838 i estrenada el mateix any a l'Òpera de París, *Benvenuto Cellini*, d'Hèctor Berlioz que no s'estrenà al Liceu fins el gener de 1977!!

I ja que parlem d'òpera i teatre, cal saber que fins l'any 1835, en els teatres catalans, els homes es situaven a la platea i les dones a l'amfiteatre, més amunt, més enlaire, més lluny, d'aquí el nom de galliner a la zona més allunyada de l'escenari, perquè eren dones que no paraven de moure's i de xerrar. El 26 d'agost de 1835, en el Teatre Principal de Barcelona es va permetre que es barreguessin homes i dones compartint espais. No us estranyi que aquest costum s'hagi mantingut fins fa poc a les esglésies: homes a la dreta, dones a l'esquerra. Més de teatres: fins a l'últim terç del segle XIX, quan passava el Viàtic per davant d'un teatre, el porter avisava a la llotja presidencial, aquesta tocava una campaneta, els actors deixaven d'actuar, i tothom es posava dret en

silenci girat cap a la porta per mostrar el seu respecte cap al Viàtic, senyal que algú s'estava morint.

Mariano Weyler (Palma de Mallorca 1838 – Madrid, 1930), militar, noble i polític, capità general de Cuba l'any 1896 en plena revolta independentista, famós pel seu cruent sistema de lluita: la reconcentració, o sigui treure milers i milers de pagesos i jornalers de les terres del rebel occident cubà i concentrar-los en camps de treball, on en moriren més de tres-cents mil, la tercera part de la població pagesa, fet que serví per atiar l'opinió pública nord-americana en contra d'Espanya. Weyler fou cessat l'octubre de 1897 però en aquest any havia fet més mal que ningú a Cuba, a Espanya i a les exportacions catalanes de teixits. L'any 1909, com a capità general de Catalunya, reprimí amb duresa els fets de la Setmana Tràgica i durant la dictadura de Primo de Rivera s'oposà a aquest i fou desterrat.

Francesc Vinyals i Ribas (Terrassa, 1790 - Madrid, 1838) fou compositor i mestre de capella. Als set anys obtingué la plaça de violinista a Santa Maria del Pi de Barcelona. Entrà a l'Escolania de Montserrat. Guanyà les oposicions per a mestre de capella de l'església de Martorell el 1806 on hi assajà un nou mètode formació de cantaires. Fou cantor de diverses catedrals castellanes (Segòvia, Burgos, Palencia), mestre de capella a Lleó, organista a Àvila i a Sevilla i acabà els seus dies com a organista de l'església de sant Isidre de Madrid. Un cul inquiet.

Antonio Tallada i Romeu (Ulldecona, 1799 - 1838) un dels caps carlins catalans. Als vint-i-quatre anys sortí de l'Escola Militar i s'apuntà a les files de l'exèrcit realista que prengué Ulldecona. Capità a Alacant l'any 1824, quan començà la Primera Guerra Carlina el 1833, s'allistà i fou nomenat comandant. Participà en múltiples accions al sud de Catalunya. El 1837 fou ascendit a coronel, guanyà la Creu de Sant Ferran al mèrit militar en la presa de Xerta, el gener de 1838 inicià una expedició a Andalusia, fou derrotat i afusellat el 13 de març de 1838 a Chinchilla de Monte Aragón (Albacete)

Sant Ramon de Penyafort(Santa Margarida i els Monjos,1180 - Barcelona, 1275) frare dominic, conseller del rei Jaume I, fundador de l'orde la Mercè, canonitzat l'any 1601. Les seves restes venerades al convent de Santa Caterina, foren traslladades a la catedral barcelonina l'any 1838. L'any 1665 fou proclamat sant. És patró dels col·legis d'advocats catalans i se li atribueix la travessa des de Sòller (Mallorca) a Barcelona al cim de la seva capa, per això és patró dels advocats: perquè fa el que és impossible (no em mal interpreteu, fer l'impossible és allargar indefinidament una cosa que es pot resoldre fàcilment; o és al revés? I sant Ramon ens serveix per enllestir un altre mite: la façana neogòtica de la catedral de Barcelona, que no fou feta fins l'any 1888 per a l'Exposició Universal i pagada pel banquer Manuel Girona. Quan hi portaren les restes de sant Ramon el 1838, la façana no tenia cap interès artístic com es pot veure a la fotografia, força inèdita. Bones Festes de Nadal.

Idea: Joaquim Trias i Mas

Textos: Miquel Borrell i Sabater

Edició: Galetes Trias

Impressió. Gràfiques Cantalozella